

Jäv för styrelseledamot i aktiebolag

En studie av 8 kap. 23§ ABL

Zahraa Al-Juboori

Kandidatuppsats i handelsrätt

Handledare: Niklas Arvidsson

HARH13

VT2021

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min familj som har gett mig energi och motivation under alla dessa tre år. Stort tack går även till min handledare Niklas Arvidsson som har gett mig uppmuntrande kommentarer och värdefull vägledning under uppsatsskrivandet.

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning.....	5
Förkortningar.....	6
1.Inledning.....	7
1.1Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställning.....	9
1.3 Metod och material.....	9
1.5 Avgränsningar	11
1.6 Disposition.....	11
2.Introducerade avsnitt	12
2.1 Kort om bolagsorganen i ett aktiebolag.....	12
2.2 Styrelsens uppgifter	13
2.3 Styrelseledamotens uppgifter och rättslig ställning	14
2.4 Framväxten av jäv för styrelseledamot.....	15
3.När föreligger jäv enligt 8 kap. 23§ ABL?.....	19
3.1 Jävsbestämmelsen – en introduktion	19
3.2 Fråga om avtal	20
3.3 Handläggningsförbud	22
3.4 De tre jävsgrundande situationerna	24
3.4.1 Avtal mellan bolaget och styrelseledamot.....	24
3.4.2 Avtal mellan bolaget och tredjeman.....	25
3.4.3 Avtal mellan bolaget och en juridisk person	28
3.5 Jävsbestämmelsen undantag.....	29
3.6 vem avgör om en viss person är jävig eller ej.	30
3.7. Styrelsens beslutsförhet och styrelsebesluts ogiltighet i samband med jäv.....	31
4.Avslutande diskussion.....	35
5.Källförteckning.....	37

Summary

This essay aims to investigate the significance of non-compliance for a board member in accordance with what is stipulated in chapter 8 section 23 of the Swedish Companies Act.

The regulation in Chapter 8, Section 23 of the Swedish Companies aims to counteract the negative effects that may arise because of conflicts of interest between the company and the individual board member. The regulation means that the board member is prevented from attending the handling of the issue of an agreement, provided that the board member may have, or typically has an interest which can cause a conflict with the interest of the company. The provision has two prerequisites. The first one is "participate" and the second is "matter regarding an agreement". The term "participate" include all situations where the disqualified board member has participated in the decision-making process of the disqualification issue. The processing ban thus refers to all issues concerning agreements. "matter regarding an agreement" covers all legal acts that aim to establish, preserve, or change a legal relationship in the field of property law. The provision in chapter 8 section 23 of the Swedish Company designates three different types for interest conflict: conflicting interest, self-dealing, and when the board member is representing the opposing party.

The legal consequence of the regulation is that the disqualified board member is prevented from attending the handling of the issue that caused the dispute. According to Chapter 8, Section 23 of the Swedish Company, a disqualified board member must be excluded from the board meeting for the board to have a quorum.

Sammanfattning

Denna uppsats syftar till att undersöka betydelsen av jäv för styrelseledamot enligt vad som stadgas i 8 kap. 23 § ABL. För att uppnå syftet har juridisk metod tillsammans med juridiska rättskällor varit utgångspunkten för uppsatsskrivandet.

En styrelseledamot i ett aktiebolag har ett gemensamt samt individuellt ansvar

Regleringen i 8 kap 23§ ABL syftar till att motverka de negativa effekterna som kan uppstå i följd av intressekonflikter mellan bolaget och den enskilda styrelseledamoten. Regleringen innebär att styrelseledamoten förhindras från att närvara vid handläggning av fråga om avtal, förutsatt att styrelseledamoten kan ha, eller typiskt sett har ett med bolaget motstående intresse. Jävsbestämmelsen innehar två rekvisit. Det första rekvisitet är ”handlägga” och det andra är ”fråga om avtal”. Rekvisitet ”handlägga” omfattar alla situationer där den jävige styrelseledamoten har deltagit i beslutsförfarandet av jävsfrågan. Handläggningsförbudet avser således alla frågor som rör avtal. Med ”fråga om avtal” omfattas alla rättshandlingar som syftar till att grundlägga, bevara eller förändra ett rättsförhållande på förmögenhetsrättens område. Jävsbestämmelsen tar sikte på tre olika jävsgrunder: intressejäv, självkontrahering samt ställföreträdarjäv.

Rättsföljden av jäv är att den jävige styrelseledamoten förhindras från att närvara i handläggningen av frågan som framkallat jävet. Enligt 8 kap 21 § ABL ska en jävig styrelseledamot exkluderas från styrelsesammanträdet för att styrelsen ska kunna vara beslutför.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
Kap.	Kapitel
Prop.	Proposition
HD	Högsta domstolen
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
VD	Verkställande direktör
NJA	Nytt juridiskt arkiv

1. Inledning

1.1 Bakgrund

En av de vanligaste företagsformerna idag är aktiebolagsformen som drivs av aktieägarna och bolagets ledning. Aktiebolaget är en juridisk person vars ägare har ett begränsat ansvar.

Bolaget förvaltas av en styrelse som består av styrelseledamöter eller ägarrepresentanter, eller både och. På grund av det begränsade ansvaret kan dessa för bolagets räkning uppta lån, ingå avtal, öppna bankkonto samt anställa personer.¹ Aktiebolaget har därför som mål att *attrahera* kapital, *möjliggöra* näringsverksamhet samt *bidra* till en ökad omsättning av varor och tjänster.² För att uppnå dessa ändamål måste aktieägarnas samt bolagets intresse iakttas.³

Aktiebolaget som konstruktion har under det senaste seklet bidragit till den ekonomiska utvecklingen i Sverige.⁴ Trots de många fördelarna finns det även brister med aktiebolag. Bland annat intressekonflikter som uppstår som följd av ägarspridningen där aktieägarna enda möjlighet att påverka bolagets förvaltning blir genom att utöva sin rösträtt på bolagsstämman. Dessutom är de beslut som kräver samtycke från aktieägarna förhållandevis få. I stället sköts förvaltningen av bolagets angelägenheter av styrelse eller verkställande direktör. Det är därmed dessa som främst har kontroll och insyn över bolagets verksamhet. Detta öppnar möjligheten för bolagsledningen att åsidosätta aktieägarnas intresse genom att tillgodose egna syften.⁵ Detta är ett problem som kan uppstå som följd av bolagsledningens kontroll över verksamheten. Det kallas för principial-agent-problemet där agenten (bolagsledningen) agerar utifrån sina egna intressen i stället för att iakttaga principalens (aktieägarnas) intressen.⁶

Exempel på sådana situationer där intressekonflikter kan uppstå är när en styrelseledamot gör affärer med sig själv eller när denna handlägger frågor för bolagets räkning där denna själv är motpart. Intressekonflikter kan även uppstå när anställningsvillkor för en styrelseledamot ska bestämmas eller när en styrelseledamot, eller någon närstående till denne, tecknar värdepapper eller aktier i bolaget. Andra exempel är när en närstående till en styrelseledamot

¹ Östberg s.23.

² Stattin s.51.

³ Prop. 2004/05:85 s.540.

⁴ Östberg s.23.

⁵ Östberg s.23.

⁶ Östberg s.23.

ska sälja, köpa eller göra affärer med bolaget. I dessa fall kan bolagsmannen komma att företräda sina egna intressen såväl som bolagets.⁷

Det är svårt att skapa garantier för att bolagsledningen ska prioritera aktieägarnas gemensamma intressen och mål framför sina egna. Trots det har regelskapare och lagstiftare försökt att förhindra uppkomsten av sådana intressekonflikter genom att bland annat ålägga bolagsledningen kravet att agera i bolagets intresse genom lojalitetsplikten tillsammans med det generella vinstsyftet för aktiebolaget. Det innebär att beslutförfattandet i ett aktiebolag alltid ska ske med vinstsyfte i fokus. För att uppnå detta syfte återfinns en jävsparagraf i 8 kap. 23 § ABL som säkrar att aktieägarnas intressen prioriteras framför bolagsledningens intresse.⁸

Tanken är att jävsbestämmelsen ska förhindra att en styrelseledamot bereder sig själv eller en närstående vinning på bolagets bekostnad.⁹ Jävsbestämmelsen tillämplighet förutsätter en intressekollision mellan bolagsledningen och aktieägarna. Rättshandlingarna som är i strid mot jävsförbudet innebär ett legalt befogenhetsöverskridande.¹⁰ Denna uppsats kommer att närmare undersöka jävsbestämmelsen i 8 kap. 23 § ABL för styrelseledamöter. Kortfattat innebär jäv en rättslig situation där en styrelseledamot förhindras från att handlägga eller delta i beslutförfattandet av ett beslut där denna har ett eget intresse som strider mot bolagets intresse.¹¹

⁷ Bergström & Samuelsson s.79-84.

⁸ Bergström & Samuelsson s.28-31.

⁹ Bergström & Samuelsson s.80.

¹⁰ Sandeberg s.114.

¹¹ Bergström & Samuelsson s.75.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka när jäv för styrelseledamot föreligger enligt 8 kap. 23 § ABL samt att närmare undersöka när styrelsebeslut blir ogiltiga på grund av jäv. För att uppnå detta syfte har följande frågeställningar formulerats:

- När föreligger jäv för styrelseledamöter enligt 8 kap. 23 § ABL?
- När blir styrelsebeslut ogiltiga på grund av jäv?

1.3 Metod och material

Uppsatsens metodval blir avgörande för resultatet av studien då det är genom denna som studiens problemformulering besvaras. Med hänsyn till uppsatsens ämne väljs en metod som används för att uppnå ett gott resultat. Att välja rätt metod förutsätter att arbetet sker rationellt och systematiskt vilket resulterar i gott resultat. För att besvara ovanstående frågeställningar har traditionell rättsdogmatisk metod valts. Detta är för att undersöka vad som är gällande rätt inom området jäv samt när det föreligger för styrelseledamot. Att använda den traditionella rättsvetenskapen innebär att resultatet bygger på den juridiska argumentationen.¹² Inom den traditionella rättsvetenskapen finns tre olika metoder som används inom rättsvetenskapen. Dessa är rättskällevärdet, juridisk metod och rättsvetenskaplig metod. Dessa tre metoder kommer att redogöras nedan för att ligga till grund för det metodval som blir lämpligast för uppsatsämnet.¹³

Rättskällevärdet är enligt Claes Sandgren den läran om vilka rättskällor som *skall, bör och får* beaktas för att komma fram till vad som utgör gällande rätt. Rättskällevärdet finns inte officiellt nedskrivit någonstans.¹⁴ Dock finns det fyra centrala rättskällor i svensk rätt vilka är lagtext, förarbeten, domstolspraxis samt doktrin. Rättskällevärdet är ett snävt begrepp som även omfattar rättskällevärdeprinciper såsom oskrivna principer för lagtolkning, analogier, rättsfallstolkning samt principer för rättskällornas inbördes relation.¹⁵

Den andra metoden är juridisk metodlära som är ett vagare begrepp än rättskällevärdet. Metoden inkluderar rättskällevärdet men omfattar även andra juridiska metoder. Till den

¹² Sandgren s.35.

¹³ Sandgren s.36.

¹⁴ Sandgren s.36.

¹⁵ Sandgren s.36.

juridiska metoden hänförs också olika aspekter på faktahantering och faktas relation till rättskällorna.¹⁶ Metoden syftar till att urskilja relevant fakta samt avgränsa rättsligt relevant fakta från andra. Till metoden hänförs även principer för avtalstolkning, tillämpningen av en rättsregel på ett visst förhållande samt bevisvärdering.¹⁷

Rättsvetenskaplig metod är ett vidare begrepp än de andra metoderna. Syftet med den rättsvetenskapliga metoden är att finna och formulera problem. Därför blir argumentationen avgörande i det rättsvetenskapliga arbetet.¹⁸ Metoden används för att analysera rätten och innefattar rättskällevärdet i vid mening, delar av den juridiska metoden men även andra empiriska metoder såsom kvalitativa och kvantitativa metoder. Enligt Sandgren är alla metoder som används för att utöka kunskapen om rätten är rättsvetenskapliga om det juridiska perspektivet ingår i ansatsen.¹⁹

I denna uppsats kommer det juridiska problemet att definieras samt de berörda reglerna för att lösa det juridiska problemet.²⁰ Senare kommer uppsatsen att bedöma huruvida dessa regler går att tillämpa eller inte. Begreppet juridisk metod används ofta då man avser att endast tillämpa rättskällorna för att komma fram till vad som är gällande rätt. Detta gör även jag i denna uppsats. För att uppnå syftet med uppsatsen blir valet av den juridiska metoden som även brukas för den ”rättsdogmatiska metoden” självklar. Metoden ger således användaren svar på vad som är gällande rätt i ett visst avseende. Detta görs med hjälp av de klassiska rättskällorna nämligen lag, förarbeten, praxis och doktrin.²¹

Materialet som har använts för denna uppsats är lagkommentarer till aktiebolagslagen, rättsfall, propositioner och förarbeten. Kurslitteratur och annan relevant litteratur som diskuterar dessa frågor har även använts. Materialet har bestått av de klassiska rättskällorna samt annan relevant litteratur. Uppsatsen består till stor del av propositioner som varit av stor vikt för tolkningen av jävsbestämmelsen. Rättsfall har även använts för tolkningen av bestämmelsens rekvisit och begrepp. Annan relevant doktrin har även valts för att komplettera uppsatsens fakta.²²

¹⁶ Sandgren s.38.

¹⁷ Sandgren s.38.

¹⁸ Sandgren s.39.

¹⁹ Sandgren s.39.

²⁰ Sandgren s.38.

²¹ Sandgren s.38.

²² Sandgren s.38.

Uppsatsens frågor har bland annat diskuterats av Åhman och Johanssons & Persson och därför har dessa varit grund för uppsatsskrivandet. Den senaste artikeln som finns på området är skriven av Arvidssons & Samuelssons om ”*styrelsejäv i aktiebolag*”. Därför har denna artikel använts upprepande gånger i uppsatsen.

1.5 Avgränsningar

Med tanken på uppsatsens tidsram och utrymme har ett antal avgränsningar gjorts. En klar avgränsning görs av frågeställningarnas formulering. Uppsatsen kommer att avgränsas till jäv för styrelseledamot. Jäv på stämma i aktiebolag mellan aktieägare som nämns i 7 kap. 46§ ABL kommer att uteslutas. Alla rättsföljder kommer inte att tas upp då fokuset ligger på när bolagsbeslutet blir ogiltiga på grund av jäv. Följaktligen kommer alla straffrättsliga rättsföljder som hamnar utanför aktiebolagslagen att utelämnas. Alla frågor som berör ansvarsföljder för aktiebolagets representanter har uteslutits. Vidare har frågor om majoritetsregler vid omröstning och frågor om ansvarsfrihet för styrelseledamöter exkluderats. Därmed kommer frågeställningens problematik att bemötas ur ett aktiebolagsrättsligt perspektiv.

1.6 Disposition

Denna uppsats innehåller fyra kapitel. Det första kapitlet av uppsatsen presenterar uppsatsens ämne och syftet med denna studie. Andra kapitlet ger läsaren introducerade avsnitt om aktiebolaget och dess organ samtidigt som den beskriver den historiska utvecklingen av aktiebolagslagen och med fokus på jävsbestämmelsen. Det tredje kapitlet svarar på uppsatsens frågeställningar. Kapitlet är uppdelad i flera avsnitt. Det första avsnittet ger läsaren en översikt kring dagens jävsbestämmelse. De följande avsnitten definierar bestämmelsen rekvisit. Det sista avsnittet i det tredje kapitlet beskriver bestämmelsens tre punkter. Uppsatsen avslutas senare med avslutande diskussioner där egna tankar och utmaningar under uppsatsskrivandet beskrivs.

Under uppsatsens gång kommer vissa begrepp att användas omväxlande. Exempel på sådana begrepp kan vara: styrelseledamot/ledamot, aktiebolag och bolag. Syftet är inte att skilja mellan dess innebörd utan snarare att ge uppsatsen en språklig variation.

2.Introducerade avsnitt

Detta avsnitt kommer att behandla olika avsnitt om aktiebolaget och dess organ för att skapa bättre förståelse för jävsbestämmelsen i förhållande till styrelseledamöter.

2.1 Kort om bolagsorganen i ett aktiebolag

Ett aktiebolag är en juridisk person och kan därför åta sig skulder, bli ställd inför domstol, ingå avtal samt ha rätt till ägnande. Aktieägarna i bolaget har ett begränsat ansvar gentemot bolaget och riskerar enbart det kapital de har investerat i bolaget. Aktiebolaget styrs av dess bolagsorgan, nämligen bolagsstämman, styrelsen, verkställande direktören samt revisor.²³

Värt att notera är att det finns olika skillnader vad gäller kraven på bolagsorganen mellan privata och publika bolag, Om aktiebolaget är publikt måste det finnas minst tre ledamöter. Vad gäller privata bolag måste det finnas minst en suppleant. Verkställande direktör behöver nödvändigtvis inte finnas i ett privat bolag. Medan i ett publikt bolag måste det alltid finnas en verkställande direktör som skall utses av styrelsen.

Enligt 9 kap. 1 § ABL måste det alltid finnas revisor i större privata bolag. Grundregeln är att alla aktiebolag ska ha en revisor, framför allt i publika aktiebolag. Revisorns uppgift är att granska bokföring, årsredovisning samt styrelsens förvaltning av bolaget. Revisorn ska följa bolagsstämmans anvisningar och ska även lämna en revisionsberättelse över sin granskning inför årsstämman till bolagsstämman.²⁴ I bolagsordningen skall det framgå hur många revisorer som ska väljas.²⁵

Varje aktiebolag har bolagsordning som fungerar som bolagets regelverk. Bolagsordningen sätter ramarna för aktiebolagets verksamhet. Där finns uppgifter om aktiebolagets verksamhet och bolagsorganens uppgifter i aktiebolaget.²⁶ Bolagsordningen upprättas av aktiebolagets ägare när ett aktiebolag grundas och kan senare ändras av bolagsstämman.²⁷

Det finns en hierarkisk uppdelning av beslutprocessen i ett aktiebolag.²⁸ De bolagsorganen som huvudsakligen är beslutfattande är bolagsstämman, styrelsen samt verkställande direktör. Därför finns det minoritetsskyddsregler som skyddar aktieägarna och säkerställer att deras

²³ Bergström & Samuelsson s.17.

²⁴ 9 kap. 5 § ABL

²⁵ Bergström & Samuelsson s.17.

²⁶ 3 kap. 1 § ABL

²⁷ 3 kap. 4 § ABL

²⁸ Johansson s. 115.

intresse beaktas. Värt att notera är att det även finns funktionsfördelning mellan bolagsstämma och bolagsledningen.²⁹

Bolagsstämman är den högst beslutande organet som kan ge direktiv och ta beslut som de övriga är skyldiga att följa. Bolagsstämman fattar de flesta beslut som berör bolagets angelägenheter. En av bolagsstämmans huvudsakliga uppgifter är att utse styrelse, vilket görs genom utövande av rösträtt.³⁰

Styrelsen utser därefter bolagets verkställande direktör. Den verkställande direktören kan även vara en av styrelseledamöterna, vilket är inte ovanligt. Dock är verkställande direktör anställd till bolaget. Enligt 8. Kap. 36 § ABL har VD rätt att företräda bolaget samt rätt att teckna dess firma. Det betyder att den verkställande direktören ansvarar för bland annat verksamhetens drift och utövar tillsyn över bolagets personal.³¹

2.2 Styrelsens uppgifter

Enligt aktiebolagslagen måste alla aktiebolag ha en styrelse. Styrelsen är underordnad bolagsstämman och ska leda bolagets affärsverksamhet på ett så framgångsrikt sätt som möjligt. Styrelsens huvudsakliga uppgift är att kontrollera, leda (genom VD) samt styra. Styrelsen övervakar samtidigt över bolagets finansiella ställning och säger till att den är tillfredsställande.³² De huvudsakliga uppgifterna som styrelsen ska utföra tas upp i 8 kap. 4 § ABL och lyder följande:

4 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter.

Styrelsen skall fortlöpande bedöma bolagets och, om bolaget är moderbolag i en koncern, koncernens ekonomiska situation.

Styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

²⁹ Bergström & Samuelsson s.18.

³⁰ 8 kap. 8 och 14 §§ ABL.

³¹ Bergström & Samuelsson s.17.

³² Bergström & Samuelsson s.17.

Om vissa uppgifter delegeras till en eller flera av styrelsens ledamöter eller till andra, skall styrelsen handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegationen kan upprätthållas.

Bestämmelsen är dispositiv och därmed går det inte att avtala bort vad som stadgas i paragrafen. Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Enligt 3:e st. i 8 kap. 4 § ABL är det även styrelsen som ska utforma organisationen på det sättet att kontrollen av medelsförvaltningen och bokföringen kan ske på ett betryggande sätt. Styrelsens uppdrag är även att förvalta de beslut som årsmötet fatta, leda aktiebolagets arbete samt representera bolaget i olika sammanhang. Styrelsen beslutar även om vem som ska vara firmatecknare. Styrelsen ska även kalla in aktieägarna till bolagsstämma och säger även till att skatter och avgifter betalas in.³³

Styrelsen sammanträder vid behov enligt 8 kap. 18 § ABL. Om en styrelseledamot inte kan närvara på styrelsemötet kan en suppleant alltid företräda styrelseledamoten som är frånvarande. Under varje sammanträde finns det en ordförande som ska skapa bra förutsättningar för att mötet ska hållas.³⁴

Enligt 8 kap. 21 § är styrelsen beslutför om mer än hälften av styrelseledamöterna är närvarande. Detta under förutsättning att samtliga styrelseledamöter har getts tillfälle att ta del av ärendets behandling i tillräcklig utsträckning.³⁵

2.3 Styrelseledamotens uppgifter och rättslig ställning

Styrelseledamoten har som uppgift att, för aktieägarnas räkning, förvalta bolagets förmögenhet och iakttaga bolagets intressen. Det innebär att styrelseledamöter är skyldiga att tillgodose bolaget och aktieägarnas intresse. Styrelseledamotens uppgifter kan jämföras med sysslomän enligt 18 kap. HB. Däremot måste styrelseledamöterna agera kollektivt för bolagets räkning då dessa saknar behörighet att enskilt fatta beslut.³⁶

En styrelseledamot har således en individuell skyldighet vilken är att delta i styrelsearbetet genom att förbereda sig inför styrelsemötena.³⁷ Varje styrelseledamot har skyldigheten att ta del i åtgärder, påverka åtgärder samt att se till så att de uppdrag som åvilar styrelsen blir

³³ Johansson s. 123.

³⁴ Östberg s. 131.

³⁵ 8 kap. 21 §, 19 §

³⁶ Östberg s. 137.

³⁷ Östberg s. 127.

korrekt genomförda. Sammanfattningsvis betyder det att varje styrelseledamot har ett övervakningsansvar samt ett handlingsansvar.

Styrelseledamöter har även en rättslig ställning som medföljer olika skyldigheter. En styrelseledamot ingår ett avtal med bolaget när denna blir invald av bolagsstämman. Genom avtalet ådrar sig ledamoten en skyldighet att aktivt delta i styrelsearbetet och verka för att styrelsen på bästa sätt skall kunna utöva sin förvaltningsfunktion. Genom att bli vald i bolagets styrelse erhåller styrelseledamoten ett viktigt uppdrag vilken är att förvalta bolagets förmögenhet för aktieägarnas räkning.³⁸

Det organisatoriska ansvaret som styrelsen har innebär att varje styrelseledamot är skyldig att planera samt ange riktlinjer för organisationen inom bolaget. Varje styrelseledamot är även skyldig att se till att relevanta upplysningar lämnas från ledningen. Styrelseledamöter blir därmed även skyldiga att agera på ett sådant sätt att bolaget får en optimal organisation.³⁹ Styrelseledamöter ska även se till att styrelsen utöver den optimala tillsynsfunktionen som stadgas i 8 kap. 4 § ABL.

2.4 Framväxten av jäv för styrelseledamot

Jäv återfinns i många olika delar av det svenska rättssystemet. Exempelvis i förvaltningslagen 2017:900⁴⁰ anses jäv utgöra en omständighet som rubbar förtroendet till en ledamots opartiskhet vid handläggning av ett visst ärende. Syftet med jäv i förvaltningslagen blir att främja ett objektivt och opartiskt agerande vid handläggning av ett visst ärende.⁴¹ Inom rättegångsbalken 1942:740⁴² innebär jäv en omständighet där domaren inte får handlägga om ett visst mål på grund av rådande risk för partiskhet. Gemensamt för jävsbestämmelsen i dessa lagar är att de verkar för att finna en objektivt korrekt lösning och är avsedda att säkra objektivitet och opartiskhet.⁴³ Den som ska handlägga om ett visst ärende ska därmed inte ha andra intressen för ögonen än de utpekade.⁴⁴

Inom aktiebolagslagen är jävsbestämmelsen avsedd att minimera risken för att bolagets intresse ska åsidosättas om en styrelseledamot har ett annat intresse som avviker från bolaget.

³⁸ Strömberg & Lundell (2018) s85

³⁹ Prop. 1997/98:99 s. 205

⁴⁰ Förvaltningslagen 2017:900, 11-12 §§

⁴¹ Strömberg & Lundell (2018) s85

⁴² Rättsbalken 1942:740, 4 kap 13§

⁴³ Strömberg & Lundell, 2018 s89 '

⁴⁴ Strömberg & Lundell (2018) s85

Styrelsen skall förhindras från att handlägga ett ärende där beslutet kan innebära risk för intressekonflikt.⁴⁵ Dessa intressekonflikter avser både egna intressen samt intressen hos en närstående juridisk eller fysisk person. Värt att nämna är att dessa intressen ska kollidera med bolagets intresse. Enligt NJA 1981 s. 1117 konstaterade domstolen att det är aktieägarnas intresse som ska skyddas. Principen fastställdes senare genom SFS 1998:760 där bestämmelsen gjordes otillämplig om styrelseledamoten äger samtliga aktier i aktiebolaget.

Syftet med jävsbestämmelsen i aktiebolagslagen har beskrivits på olika sätt. Åhman beskriver att jävsbestämmelsen i aktiebolagslagen är avsedd att förhindra en styrelseledamot att beslutfatta om ett ärende där resultat blir en fördel på bolagets bekostnad.⁴⁶ Rodhe skriver att jävsbestämmelsen ska se till att det inte uppstår någon misstanke om att det har funnits andra orsaker som har påverkat beslutsfattandet.⁴⁷ Nerep och Samuelsson menar att jävsbestämmelsens syfte är att motverka intressekonflikter.⁴⁸ Medan aktiebolagskommittén beskriver att jävsbestämmelsen är avsedd att skydda bolaget.⁴⁹ Trots beskrivningen menar ovanstående författare att det gemensamma syftet för bestämmelsen är att motverka de negativa effekter av en intressekonflikt mellan aktiebolaget och dess ledning.⁵⁰

I propositionen till aktiebolagslagen år 1895 infördes en jävsregel för första gången i 45§ andra stycket som föreskrev att en styrelseledamot ska förhindras från att delta i behandlingen av frågor om denne har ”stridig talan med bolaget”⁵¹ Därmed krävs det ett ställningstagande för att avgöra om jäv föreligger eller inte. Det skall således handla om en fråga där ledamotens enskilda rätt är stridande mot bolaget.⁵²

Enligt propositionen till 1910 års aktiebolagslag innebär jävsbestämmelsen i 1895 års aktiebolagslag att förbudet avser deltagande i behandlingen av frågor som berör avtal, rättegång samt annan talan mellan styrelseledamoten och bolaget.⁵³ Det är en specificerad bestämmelse som presenterar en preciserad typ av intressekonflikter, närmare bestämt intressekonflikter som avser rättsförhållanden mellan den berörda ledamoten och bolaget. Viktigt att nämna att denna bestämmelse ej förbjöd deltagandet i behandling av frågor där

⁴⁵ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁴⁶ Åhman 1997. S760

⁴⁷ Rodhe, 2020 s. 240

⁴⁸ Nerep & Samuelsson, 2007 s. 593

⁴⁹ SOU 1995:44 s. 206

⁵⁰ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁵¹ prop. 1895:6 s. 30 (45 § 2 st)

⁵² prop. 1895:6 s. 30 (45 § 2 st)

⁵³ Prop. 1910:54 s. 93-95.

styrelseledamoten har ett privat intresse som avsåg rättsförhållandet mellan bolaget och tredjeman. I detta fall krävs det en särskild prövning av ledamots intressen i varje enskilt fall för att konstatera att en jävssituation föreligger.⁵⁴

År 1908 föreslog aktiebolagskommittén en utvidgning av jävsbestämmelsen som skulle innebära ett förbud för styrelseledamoten att delta i handläggning av frågor som avser ett rättsförhållande mellan bolaget och tredjeman. Denna förändring innebar att det inte längre var enbart fråga om kolliderande intressen av bolaget och styrelseledamots enskilda rätt. Jäv skulle anses föreligga för en styrelseledamot om denne kunde vänta synnerlig nytta eller skada.⁵⁵ Dock framfördes kritik mot aktiebolagskommitténs förslag genom att hävda att:

*”Därjämte torde böra uppmärksammas, att fall kunna förekomma, där en styrelse ledamot, änskönt han annorledes än såsom aktieägare kan vänta synnerlig nytta eller skada af ett rättsärende mellan bolaget och tredje man, dock icke rimligen bör anses jäfvig att deltaga i frågans behandling, i ty att hans intresse därvidlag med nödvändighet sammanfaller med bolagets. Såsom exempel må anföras det fall, att en styrelseledamot äger en betydande fordran hos bolaget och fråga uppstår att för bolagets räkning afsluta en affär, hvars utgång kan väsentligen inverka på bolagets ställning. Bestämmelsen torde alltså böra inskränkas till frågor, i hvilka styrelseledamoten äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets.”*⁵⁶

Detta förslag ansågs, som ovan beskrivet, medföra en olämplig och komplicerad implikation då det innebär att en jävssituation skulle föreligga även om styrelseledamoten och bolaget har förenliga intressen som det framgår i det anförda citatet.

Därmed utfärdades en ny aktiebolagslag den 12:e augusti 1910. Lagen innebar en utökning av lagstiftningens omfång och det infördes även andra bestämmelser om styrelsens ansvar för att åstadkomma en bättre förvaltning. Jävsbestämmelsen reglerades i 62§ 2 st. och lyder följande:

”[...] deltaga i behandling av fråga om avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolagets sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.”

⁵⁴ Arlebäck, 1995 s. 56

⁵⁵ Skarstedt, 1913 s. 81

⁵⁶ Prop 1910:54 s. 94, se även Arvidsson & Samuelsson, 2020 s72.

Denna förändring och utveckling av jävsbestämmelsen gav ett nytt fokusområde och tog sikte på det som vi idag kallar för intresse jäv. Det var inte enbart fråga om ett kolliderande av styrelseledamotens och bolagets enskilda rätt som de konstaterades i 1895 års aktiebolagslag. I stället tog lagstiftningen sikte på ett jävsområde där väsentlighetsrekvisitet tillkom. För att tala om en jävssituation räcker det med att det väsentliga intresset kunde ha kolliderat med bolagets tillskillnad från 1895 års aktiebolag som krävde att intressena faktiskt ha stridit mot bolaget. Jävsbestämmelsen i ABL 1910 förtydligar även att intressekonflikten skall uppkomma i fråga om avtal mellan bolaget och den enskilda styrelseledamoten. Tillskillnad från tidigare jävsbestämmelse som krävde enskild bedömning av huruvida det faktiskt finns en intressekonflikt. Det blir således en fråga om självkontrahering där jäv kunde föreligga utan att det faktiskt förelåg en intressekonflikt.

Utvecklingen av aktiebolagslagen fortsatte och år 1941 utfärdades ett nytt förslag till en ny aktiebolagslag. Den nya aktiebolagslagen innehöll fler paragrafer och var alltmer detaljerad. Jävsfrågan reglerades i 86§ och var en kopia av 1910 års aktiebolagslag. Enligt SOU 1941:9 s.333 får ledamoten i samband med en jävssituation varken närvara eller delta i beredningen eller omröstningen av frågan som det rör sig om. Syftet var att förhindra styrelseledamoten att på något sätt påverka beslutfattandet.

Skillnaden mellan jävsbestämmelsen i dagens aktiebolagslag och den tidigare lagstiftningen är tillägget av ställföreträdarjäv med dess undantag som föreskrivs i 8 kap. 23§ ABL. En annan märkbar skillnad är formuleringen av bestämmelsen. I dagens ABL ersatte lagstiftaren ”deltaga i behandling av fråga” med ”handläggning av fråga”. Denna förändring var inte avsedd att förändra tillämpningsomfråget utan snarare att förenkla förståelsen av bestämmelsen genom att göra den språklig lämplig. Ett speciellt ”ägarundantag” har även införts i den nya aktiebolagslagen för alla tre jävsgrunder.

3. När föreligger jäv enligt 8 kap. 23§ ABL?

3.1 Jävsbestämmelsen – en introduktion

Med tanken på omsorgsplikten är styrelsen och bolagsledningen förpliktigade att sträva efter bolagets bästa och handla i enlighet med bolagets intressen. Skall bolagsledningen besluta om en åtgärd i vilken denne har ett personligt intresse finns det risk att beslutet inte förmår bolagets intresse på bästa sätt.⁵⁷ Lagstiftningen har försökt förebygga sådana intresseåsidosättanden genom speciella regler. En sådan regel finner vi i 8 kap. 23§ ABL som lyder följande:

Jäv för styrelseledamot

23 § En styrelseledamot får inte handlägga en fråga om

- 1. avtal mellan styrelseledamoten och bolaget,*
- 2. avtal mellan bolaget och en tredje man, om styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets, eller*
- 3. avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med någon annan får företräda.*

Bestämmelserna i första stycket gäller inte om styrelseledamoten, direkt eller indirekt genom en juridisk person, äger samtliga aktier i bolaget. Bestämmelsen i första stycket 3 gäller inte heller om bolagets motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Med avtal som avses i första stycket jämställs rättegång eller annan talan.

Jävsbestämmelsen innehar tre olika punkter vars syfte är att förhindra styrelseledamoten att åsidosätta bolagets intresse.⁵⁸ Första punkten tar sikte på ”självkontrahering” och syftar till att förhindra en styrelseledamot att handlägga frågor om avtal mellan honom själv och bolaget.⁵⁹ Medan andra punkten tar sikte på ”intressejäv” och reglerar avtal mellan bolaget och tredjeman dock under förutsättningen att styrelseledamoten har ett väsentligt intresse.⁶⁰ Det tredje punkten tar sikte på ”ställföreträdarjäv” och reglerar avtal mellan bolaget och en annan juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med någon annan får företräda.⁶¹ Enligt undantagen som återfinns i andra stycket blir jävsbestämmelsen ej tillämpningsbar om styrelseledamoten äger samtliga aktier i bolaget eller om bolagets motpart

⁵⁷ Lexino, kommentar till 8 kap. 23 § ABL, 2.1

⁵⁸ Lexino, kommentar till 8 kap. 23 § ABL, 2.1

⁵⁹ Lexino, kommentar till 8 kap. 23 § ABL, 2.1

⁶⁰ Lexino, kommentar till 8 kap. 23 § ABL, 2.1

⁶¹ Lexino, kommentar till 8 kap. 23 § ABL, 2.1

är i samma koncern eller företagsgrupp. Jävsbestämmelsen definierar slutligen betydelsen av begreppet ”avtal” och jämnställer det med rättegång eller annan talan.⁶²

Som ovan beskrivet innehar bestämmelsen två rekvisit som måste uppfyllas för att regleringen ska vara tillämpningsbar. Dessa rekvisit kommer att beskrivas och diskuteras i nästkommande avsnitt.

3.2 Fråga om avtal

Enligt jävsbestämmelsen i 8 kap. 23§ ABL är jävsfrågan knutet till tolkningen av uttrycket ”fråga om avtal”. Enligt bestämmelsen ska avtal jämnställas med rättegång eller annan talan. Begreppet kan kort beskrivas som alla processer i förvaltningsdomstolar, allmänna domstolar eller vid skiljeförfarande. Därför ska begreppet ”fråga om avtal” inte tolkas på det sätt att det endast omfattar faktiskt avtal.⁶³

Begreppet ”fråga om avtal” ska ses med en vidsträckt tolkning då det omfattar alla rättsverkningar som är av betydelse för avtalets uppkomst, förändring eller upphörande. Exempel på sådana rättshandlingar kan vara anbud, accept, eftergift, reklamation, omförhandling, uppsägning, hävning eller framställande av skadeståndsanspråk.⁶⁴

Det betyder att jäv inte kan föreligga angående andra angelägenheter än sådana som rör avtal. Frågan kring vilken betydelse den aktuella frågan har för den jävige styrelseledamoten är oviktigt såvida det inte rör sig om intressejäv. Följaktligen innebär detta att förbudet avser frågor kring bolagets framtida anbud och accept samt frågor kring bolagets reklamation, uppsägning och hävning.⁶⁵

Enligt förarbetena till aktiebolagslagen är bestämmelsen även tillämplig på frågor som rör avtalets uppkomst, förändring eller upphörande.⁶⁶ Enligt Åhman är ”Fråga om avtal” därför knuten till definitionen av begreppet ”rättshandling”. En rättshandling avser en viljeförklaring som syftar till att grundlägga, upphäva, eller förändra ett rättsförhållande inom förmögenhetsområde. Till kategorin av ”rättshandlingar” inkluderas även preskriptionsavbrytande åtgärder samt utfärdandet av fullmakt.⁶⁷ Alla rättshandlingar som

⁶² Lexino, kommentar till 8 kap. 23 § ABL, 2.1

⁶³ Arvidsson & Samuelson s75.

⁶⁴ Arvidsson & Samuelson s75.

⁶⁵ Arvidsson & Samuelson s75.

⁶⁶ Prop. 1975:103 s.379., Prop. 1997/98:99 s. 95 och SOU 1971:15 s. 209.

⁶⁷ Åhman 1997, s772. Se även Arvidsson & Samuelson s75.

hänger i samman med tillkomsten av ett avtal kan vara jävsgrundande. Exempel på sådana rättshandlingar kan vara avtalsförhandlingar, avslutande av ett avtal, omförhandlingar samt avtalets tillämpning. Även gåva, optioner och skuldebrev kategoriseras som jävsgrundande.⁶⁸ De ensidiga rättshandlingar är inget som uttryckligen beskrivs i jävsbestämmelsen. Dock anses dessa kategorier vara jävsgrundande eftersom de har uttryckligen funnits med i den tidigare lagstiftningen.⁶⁹ Genom senare utredningar stärktes uppfattningen att även ensidiga rättshandlingar i fortsättningen skulle omfattas av jävsbestämmelsen. Därmed drogs slutsatsen att ingen förändring skulle ske rörande denna punkt inför dagens gällande reglering.⁷⁰

En ”fråga om avtal” behöver dock inte alltid ha omedelbara rättsverkningar. Det är tillräcklighet att en sådan fråga har en bevisverkan. Dock finns det tveksamhet beträffande vad som gäller i fråga om bekräftelsehandlingar. Å ena sida anses bekräftelsehandling röra avtal som åsyftar till att bekräfta ett redan ingånget avtal. Å andra sida saknar en sådan bekräftelsehandling betydelse för avtalets uppkomst, förändring eller innehåll. Med hänsyn till bevisverkan som en bekräftelsehandling ger tycks det vara rimlig ståndpunkt vid tillämpningen av jävsbestämmelsen.⁷¹

I NJA 1982 s.1 hade en styrelseledamot och tillika särskild firmatecknares utfärdat ett skuldebrev för bolagets räkning till sin hustru som ersättning för utfört arbete. Rättsfallet handlade om tillämpning av intressejäv och HD ansåg att styrelseledamoten hade överskridit sin befogenhet genom att utfärda skuldebrevet samt att hustrun varit i ond tro då hon borde ha insett detta. Därmed ogillades hustruns talan om att erhålla skuldebrevet. Högsta domstolen ansåg därmed vikten att pröva om skuldebrevet var en bekräftelse på en redan företagenrättshandling eller en ny rättshandling som skulle innebära nya förpliktelser för bolaget. Domstolen ansåg sig behöva pröva huruvida styrelseledamoten hade ett väsentligt intresse i frågan som skulle strida mot bolagets intressen. Således handlade frågan ej om huruvida utfärdandet av ett skuldebrev skulle utgöra ”fråga om avtal” utan snarare en fråga om intressejäv.

Dock uttalade HD i domskälen att de verkningar i bevisbördehänseende i ett skuldebrev kan kvalificeras som ”fråga om avtal”. Därmed innefattas olika typer av bekräftelsehandlingar i ”fråga om avtal” såsom utfärdandet av ett skuldebrev samt annan dokumentation som kan

⁶⁸ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551, [1975:103 s. 379](#)

⁶⁹ Se ABL 1944: 86§ 3:e meningen

⁷⁰ SOU 2001:1 s. 326 och Prop. 1997/98:99 s. 95.

⁷¹ Arvidsson & Samuelson s75.

tilläggas bevisvärde.⁷² Dock finns det skilda åsikter beträffande huruvida bekräftelsehandlingar ska omfattas av uttrycket ”fråga om avtal”. Nerep menar att i rättsfallet utgör skuldebrevets utfärdande en ”fråga om avtal” på grund av dess verkningar i bevishänseende.⁷³ Nerep menar att det saknar betydelse för huruvida utfärdandet av ett dokument har bevis- eller rättsverkan.⁷⁴ Medan Åhman menar att en bekräftelsehandling är ett starkt bevismedel och därför blir jävsregeln ej tillämpningsbar på bekräftelsehandlingar.⁷⁵ I rättsfallet framgår det slutligen att en bekräftelsehandling kan utgöra en ”fråga om avtal”.

Värd att notera är att jävsregeln inte blir tillämpningsbar om frågan berör myndighetskontakter eller andra ansökningar. Jävsbestämmelsen är inte heller tillämpningsbar på frågor beträffande kapitalökning eller ändring av bolagsstämman. Enligt Nerep inkluderas även frågor om associationsrätten till kategorin ”fråga om avtal”. Vilken avser frågor kring bildandet av en association, förvärv av egna aktier eller andra bolagsrättsliga instrument.⁷⁶

3.3 Handläggningsförbud

Som ovan konstaterat jämsställs ”frågan om avtal” med rättegång eller annan talan.

Jävsbestämmelsen har ingen betydelse i enmansbolag. Jävsfrågan blir tillämpningsbar i ett aktiebolag som ägs av mer än en aktieägare. Enligt Nerep omfattar jävet varje form av process i allmän domstol, förvaltningsdomstol eller i ett skiljeförfarande.⁷⁷

Handläggningsförbudet är den andra rekvisiten för bestämmelsens tillämplighet. Begreppet ”handläggning” återfinns i 8 kap. 23§ i första meningen. Enligt den juridiska doktrinen innefattar begreppet ”handläggning” flera situationer. Jävsregeln får sin primära betydelse genom att förbjuda den ”jävige” ledamoten att ta del i ”handläggningen” av frågor rörande avtal där han är part eller har ett väsentligt personligt intresse⁷⁸. Att en jävig styrelseledamot förbjuds att ”handlägga” en viss fråga innebär att han varken får delta i beredningen och övervägningen av frågan samt vid omröstningen för beslut eller verkställighet av frågan.⁷⁹

Begreppet ”handlägga” fanns inte med i den tidigare aktiebolagslagen. Begreppet lades först in i aktiebolagslagen 1944. Då förändrades lydelsen från ”deltagande i behandling av fråga”

⁷² Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁷³ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁷⁴ Nerep 2003, 150

⁷⁵ Åhman 1997, s773 f.

⁷⁶ Nerep 2003, 150 och prop. 1975:103 s.379

⁷⁷ Nerep 2003, 148. Se även Mål C-126/97 – Eco Swiss

⁷⁸ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁷⁹ Åhman 1997, s 770 f.

till ”handlägga fråga”.⁸⁰ Denna förändring av ordalydelsen kom att bli alltmer omfattande då det avsåg förbud mot deltagandet i en kollegial behandling av frågan samt hinder för en ensam styrelseledamot att bereda och avgöra om en viss fråga.⁸¹ Syftet med förändringen av ordalydelsen har även varit att fånga upp de situationer där det endast finns en styrelseledamot som ensam bereder och avgör ärenden.⁸² Samuelsson skriver att begreppet handläggning syftar till deltagande i de åtgärder som företas i ett ärende. Det avser ett förbud att delta i rättshandlingar där syftet blir att träffa, förändra eller upphöra ett avtal. Därav omfattar handläggningsförbudet alla situationer där den jävige personen har deltagit i beslutsförfarandet av jävsfrågan.⁸³

Handläggningsförbudet innebär även att styrelseledamoten i fråga inte får närvara i styrelsemötet när jävsfrågan diskuteras. Detta enligt 8 kap. 21§ i ABL andra meningen som föreskriver följande:

Vid bedömningen av om styrelsen är beslutför skall styrelseledamöter som är jäviga enligt 23§ anses som inte närvarande.

Däremot ska det framgå i mötesprotokollet att frågan har beslutats i styrelseledamotens frånvaro på grund av jäv. I mötesprotokollet ska de omständigheter som orsakat jäv anges. Dock kan en jävig person bli bemyndigad att vara med i styrelsemötet om hans närvaro är av betydelse för behandlingen av frågan.⁸⁴ Det är värt att poängtera att den jävige styrelseledamoten blir enbart förhindrad att delta i egenskap av ledamot. Jävsbestämmelsen förhindrar sålunda inte den jävige styrelseledamoten att närvara vid en eventuell förhandling eller vid avtalsslut i egenskap av företrädare för motparten.⁸⁵

Enligt aktiebolagskommittén är det naturligt att den jävige styrelseledamoten lämnar sammanträdeslokalen under överläggningen och beslutfattandet av det ärendet som aktualiserar jäv.⁸⁶ Åhman skriver att det beror på att hans närvaro kan inverka på beslutresultatet och dess trovärdighet.

⁸⁰ Se ABL 1910 & ABL 1944.

⁸¹ Åhman, 1997 s770

⁸² Arvidsson & Samuelsson, 2020 s79

⁸³ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁸⁴ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551

⁸⁵ Johansson & Pehrson (1992/93) s. 423

⁸⁶ SOU 1995:44 s.206 f.

Enligt andra punkten gäller detsamma rörande frågor som rör avtal mellan bolaget och tredjeman om styrelseledamoten har ett väsentligt intresse som strider mot bolagets intresse. Det som menas med ”avtal” förklaras kortfattat i sista mening och är avsedd jämföras med ”rättegång eller annan talan”.⁸⁷

3.4 De tre jävsgrundande situationerna

Detta avsnitt kommer att behandla de tre jävssituationerna som jävsbestämmelsen är avsedd att förhindra. Avsnittet kommer att vara uppdelad efter bestämmelsens tre punkter. Det första avsnittet kommer att behandla den första punkten i 8 kap. 23 § som tar sikte på rättshandlingar mellan bolaget och dess ledamot. Det andra punkten i jävsbestämmelsen avser behandla rättshandlingar mellan bolaget och tredjeman. Därmed kommer fokuset på det andra avsnittet vara på begreppen intressejäv samt väsentligt intresse.⁸⁸ Slutligen kommer den tredje punkten i jävsbestämmelsen vara ämnet för det tredje avsnittet som kommer då handla om rättshandlingar mellan bolaget och en juridisk person. Det sista avsnittet kommer att fokusera på ställföreträdarjäv.⁸⁹

3.4.1 Avtal mellan bolaget och styrelseledamot

Som ovan beskrivit syftar jävsbestämmelsen till att förhindra intressekonflikter och de negativa effekterna som kan uppkomma. En styrelseledamot ska uteslutas från handläggningen även om det kolliderande intresset är väldigt litet. Därför spelar det ingen roll hur stark denna intressekonflikt är. Dessa intressekonflikter kan vara ekonomiska eller personliga intressen. Även om avtalet ger ett resultat på ett gemensamt intresse kan fråga om jäv uppstå om bolagets intresse inte tillvaratas i tillräcklig utsträckning. Anledningen till detta är att bolagets intresse borde iakttagas där beslutfattandet ska resultera i bolagets bästa.⁹⁰

Jäv föreligger i denna punkt när det är fråga om avtal mellan bolaget och styrelseledamoten. Bestämmelsen förutsätter att ledamoten handlar i eget namn för egen räkning. Ledamoten är personligen part i avtalet med bolaget.⁹¹ Dock är det irrelevant hur många parter det finns i avtalet. Den första punkten i jävsbestämmelsen är därmed ej tillämpningsbar om ledamoten handlar i annans namn för annans räkning (ställföreträdarjäv). Fråga om ställföreträdarjäv behandlas i stället av den tredje punkten i bestämmelsen. Däremot är bestämmelsen analogiskt

⁸⁷ Åhman, 1997. S.779.

⁸⁸ Åhman, 1997. S.779.

⁸⁹ Åhman, 1997. S.779.

⁹⁰ Åhman, 1997. S.779.

Åhman, 1997. S.779.

⁹¹ Åhman, 1997. S.779.

tillämplig på rättshandlingar där ledamoten exempelvis är kommissionär och handlar i eget namn och för annans räkning. Åhman skriver att bestämmelsen är analogiskt tillämplig när någon annan ingår ett avtal för ledamotens räkning.⁹²

3.4.2 Avtal mellan bolaget och tredjeman

Det andra punkten i jävsbestämmelsen reglerar rättshandlingar mellan tredjeman och bolaget. Tillämpningsområdet i denna punkt är väldigt svårbestämt då bedömningen av jäv blir knuten till rekvisitet *väsentligt intresse*. En styrelseledamot blir således jävig om denne har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets. Vanligtvis benämns denna jävsgrund som intressejäv.⁹³ Denna reglering beskrivs av Olinder som en fråga om indirekt självkontrahering.⁹⁴ Regleringen tar sikte på situationer av avtal eller rättshandlingar mellan bolaget och tredjeman. Vad gäller bedömningen av jävsfrågan blir det irrelevant att undersöka hur relationen mellan tredjeman och styrelseledamoten ser ut. I stället blir det viktigt att bedöma huruvida styrelseledamot har ett väsentligt intresse i frågan.⁹⁵

Redan vid misstanke om intressejäv ska styrelseledamoten uteslutas från handläggningen av den jävsgrundande frågan. Enligt jävsbestämmelsen är det uppenbart att intresset som beskrivs är av en sådan karaktär att det är ägnat att komma i konflikt med bolagets intressen. Men även här föreligger betydande avgränsningssvårigheter. Exempelvis är det inte ovanligt att ett avtal mellan tredjeman och bolaget är av större vikt för bolaget att någon intressekonflikt ej uppmärksammas. Detta trots att styrelseledamoten är närstående till tredjeman eller har ett väsentligt intresse. I många fall sammanfaller tredjemans intresse med bolagets och därmed blir jävsbestämmelsen ej tillämpningsbar.⁹⁶

Enligt den andra punkt i jävsbestämmelsen måste två prövningar alltid göras. Det första prövningen görs för att avgöra om styrelseledamoten har ett intresse i frågan som är bolagets motstående. Medan den andra prövningen görs för att fastställa om det berörda intresset är väsentligt. I de kommande avsnitten kommer dessa prövningar att beskrivas separat.⁹⁷

⁹² Åhman, 1997. S.779.

⁹³ Åhman 1997 s. 766

⁹⁴ Olinder 1999 s. 308

⁹⁵ Åhman, 1997. S.779.

⁹⁶ Skarstedt, 1942 s.211.

⁹⁷ Åhman, 1997. S.779.

3.4.2.1 Om styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse

Det väsentliga intresset är något som ständigt återkommer i de flesta lagerna inom den svenska lagstiftningen. Dock finner vi ingen definition till begreppets innebörd, varken i lagen eller i dess förarbeten. Begreppet har utvecklats från olika doktrin och praxis och får först sin betydelse i förhållande till dess sammanhang. Syftet med jävsbestämmelsen är att motverka intressekonflikter mellan styrelseledamoten och bolaget. Det blir därför viktigt att i det fallet undersöka vilket intresse det är åsyftas. Enligt lojalitetsplikten är styrelseledamöterna förpliktade att agera lojalt i förhållande till bolaget. Därför avser det väsentliga intresset alla ekonomiska och personliga intressen som kan komma att kollidera med bolagets intressen.⁹⁸

De subjektiva respektive objektiva omständigheterna måste iakttas vid bedömningen av styrelseledamotens väsentliga intresse. Likaså i detta fall räcker det med att styrelseledamoten är misstänkt för att ha ett sådant väsentligt intresse för anses vara jävig. Det behöver således inte innebära att intressekonflikten faktiskt föreligger utan det räcker snarare med att misstänka att en sådan intressekonflikt kan föreligga. Därmed omfattas alla möjliga intressen som är obetydliga för bolaget av rekvisitet, väsentligt intresse. Avgörande blir vad som är av väsentligt intresse i det enskilda fallet och inte vad som typiskt sett är det.⁹⁹

Dotevall skriver att intressekonflikten är enbart väsentligt om det når upp till ett visst mått av väsentlighet. Exempelvis om en styrelseledamot handlägger fråga om en fusion, med ett annat bolag där denne äger aktier i, blir andra punkten i jävsbestämmelsen ej tillämpningsbar om innehavet av aktierna utgör en betydande andel i relation till styrelseledamotens privata ekonomi och till aktiekapitalet i det överlåtande bolaget. Detta eftersom styrelseledamotens intressen överensstämmer med bolaget.¹⁰⁰ Ett annat exempel beskrivs i NJA 1936 s.684 där en styrelseledamot ansågs ha ett motstridigt väsentligt intresse gentemot bolaget då denne ägde aktier i både bolagen. Högsta domstolen kom fram till att styrelseledamoten hade ett väsentligt intresse i fråga om aktieinnehav då avtalet ledde till att aktierna steg i värde.¹⁰¹

Ett annat intressant rättsfall som är värt att åberopa är NJA 1982 s.1. Rättsfallet berör ett skuldebrev som utfärdades av en styrelseledamot till dennes hustru. En prövning av styrelseledamotens väsentliga intresse i förhållande till utfärdandet av skuldebrevet gjordes. Avgörande för Högsta domstolens bedömning blev huruvida styrelseledamoten hade ett

⁹⁸ Johansson & Pehrson, L, 1992/93, s.417

⁹⁹ Nerep, 2003 s. 261 ff

¹⁰⁰ Doteval, 2017 s166

¹⁰¹ Doteval, 2017 s166

väsentligt intresse rörande ett sådant avtalsförhållande mellan styrelseledamotens hustru och bolaget. I detta fall ansåg Högsta domstolen att oavsett egendomsförhållandet mellan dessa så måste det röra sig om ett väsentligt intresse rörande ett sådant avtalsförhållande.¹⁰²

Sammanfattningsvis har rekvisitet väsentligt intresse, ett stort tolkningsområde där både objektiva och subjektiva omständigheterna måste tas med. Bedömningen av huruvida en styrelseledamot har varit jävig bero exempelvis på hur stor ägarandel denne har. Andra frågor som kan vara relevanta för domstolen att pröva vid bedömning av jäv kan vara styrelseledamotens relation till tredjeman samt styrelseledamotens fordran hos det motstående bolaget.¹⁰³

3.4.2.2 Om styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets Oavsett vad det väsentliga intresset är blir det ointressant för jävsbestämmelsen såvida det inte strider mot bolagets intressen. Rekvisitet innebär att bolagets intressen ska sättas i centrum och styrelseledamöterna ska verka för bolagets bästa. Bolagets intresse kan jämföras med aktieägarnas gemensamma intresse. Bolagets syfte avser främja aktieägarnas gemensamma intresse. Enligt regleringen finns det inget krav på ett faktiskt motstående intresse. Det är tillräckligt med att risken för aktualisering av jäv finns. Vilket gör denna punkt svårtolkad då det blir oklart hur stor denna risk ska vara. Det blir således tillräckligt med att intresset är ägnat att komma i konflikt med bolagets.¹⁰⁴

Vid fastställande om ett intresse är motstående bolaget blir det enbart relevant att iakttaga de objektiva omständigheterna i varje enskilt fall. Det blir därmed avgörande för denna fråga att objektivt anta att en intressekonflikt föreligger.¹⁰⁵ Om styrelseledamot har en fordran hos det andra bolaget behöver det inte betyda att det handlar om en intressekonflikt. Eftersom i detta fall blir styrelseledamoten intresserad av att betala hans fordran genom att göra en god vinst för bolaget. I detta fall sammanfaller bolagets och styrelseledamotens intresse trots att styrelseledamoten har ett annat personligt intresse i frågan.¹⁰⁶

¹⁰² Östberg s.178.

¹⁰³ Nerep, 2003 s.245

¹⁰⁴ Nerep, 2003 s. 263

¹⁰⁵ Doteval, 2017 s166

¹⁰⁶ Doteval, 2017 s166

3.4.3 Avtal mellan bolaget och en juridisk person

Den tredje punkten avser avtal mellan bolaget och en juridisk person som en styrelseledamot ensam eller tillsammans med någon annan får företräda. Ett exempel på en sådan situation nämns i lagmotiven, där en styrelseledamot i ett kreditföretag och industriföretag förbjuds att delta i handläggningen av frågan om lån från kreditföretaget när frågan tas upp i industriföretagets styrelse. Styrelseledamoten fick inte handlägga fråga om avtal mellan dessa bolag.¹⁰⁷ Det som blir avgörande för denna punkt är att det finns risk för att styrelseledamoten inte tillvaratar bolagets intresse i tillräcklig utsträckning när en sådan intressekonflikt föreligger. Enligt förarbeten till denna punkt blir en styrelseledamot alltid jävig i sådana situationer som nämnts ovan.¹⁰⁸ Även om en styrelseledamot är skyldig att handla i enlighet med både bolagets intressen blir det en fråga om kolliderande intressen då resultatet blir att det ena bolagets intressen tillvaratas i högre utsträckning än den andras.¹⁰⁹ Enligt lagstiftningen är denna bestämmelse tillämplig om det bara finns en eller två styrelseledamöter i aktiebolaget. Således är det oklart för vad som gäller om bolaget har tre eller flera styrelseledamöter, där exempelvis tre av de tecknar bolagets firma.¹¹⁰

Enligt ordalydelsen i bestämmelsen ”tillsammans med någon annan” ges uppfattningen att denna punkt ej blir tillämplig om en styrelseledamot tillsammans med flera andra kan teckna bolagets firma. Enligt ordalydelsen lämnas sådana situationer utanför regleringen. Dock är det en felaktig tolkning av bestämmelsen då ordalydelsen måste tolkas i förhållande till motiven. Enligt motiven blir en ledamot jävig enbart om denna är ställföreträdare för bolagets motpart. Jäv föreligger därmed vid varje tillfälle där en styrelseledamot samtidigt är ställföreträdare i ett annat bolag, oberoende av om ledamoten företräder bolaget tillsammans med andra ledamöter eller inte.¹¹¹

Värt att poängtera är att det finns överlappningar mellan andra och tredje punkten i 8 kap 23§. Punkt tre har dock inget krav på att utreda styrelseledamotens väsentliga intresse.

Vad gäller rekvisitet företräda råder en viss osäkerhet kring begreppets innebörd. Det är oklart vilka fullmaktsförhållanden som omfattas av begreppet.¹¹² Detta beror på att bestämmelsen tar sikte på alla former av juridiska personer och inte bara aktiebolag, såsom handelsbolag och

¹⁰⁷ Prop. 1997/98:99 s.95 f.

¹⁰⁸ Prop. 1997/98:99 s217.

¹⁰⁹ Olinder, 1999 s. 303 f.

¹¹⁰ Doteval, 2017 s166

¹¹¹ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551.

¹¹² Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551.

andra rättsystem. Vilket ger bestämmelsen avgränsningssvårigheter då bestämmelsen är ej enbart riktad på styrelseledamot, verkställande direktör eller särskilda firmatecknare. Utan även andra bolagsmän, fullmaktstagare och andra personer som på grund av sin ställning företräda en juridisk person.¹¹³

Bestämmelsen ger ingen vidare definition till termen ”företräda”. Enligt lagtexten omfattar rekvisitet alla typer av fullmakt som ger en person rätt att företräda den juridiska personen ensam eller tillsammans med någon annan. Regleringen omfattar således mellanchefer och chefer på lägre nivå. Bestämmelsen utesluter andra personer med en ställningsfullmakt. Personen som omfattas av rekvisitet ska kunna antas ha möjlighet att påverka beslutsförfarandet i någon riktning men även att beslutet skall ligga inom personens kompetensområde.¹¹⁴ Nerep skriver att de fall där en styrelseledamot äger företräda motparten endast genom en fullmakt ska omfattas av rekvisitet.¹¹⁵

3.5 Jävsbestämmelsen undantag

Bestämmelsen är inte tillämpningsbar om styrelseledamoten direkt eller indirekt äger samtliga aktier i bolaget. Detta undantag härstammar från ett avgörande från Högsta domstolen.¹¹⁶ Undantaget kom med anledning av rättsfallet NJA 1981 s. 1117 där en ensam styrelseledamot ingick ett avtal mellan sig själv och bolaget då han även var ensam aktieägare. Rättsfallet behandlande huruvida denna styrelseledamot har varit jävig i förhållande till jävsbestämmelsen. Frågan väcktes av konkursförvaltaren i samband med att bolaget gick i konkurs. Konkursförvaltaren menade att avtalet som hade ingåtts är ogiltigt på grund av jäv. Dock kom HD fram till att jävsregeln inte anses tillämpningsbar då styrelseledamotens intresse var densamma som aktieägarens intresse och därmed tillkom i bolagets intresse. Detta innebär att det inte finns något hinder för en aktieägare som äger samtliga aktier att företräda bolaget när ett avtal ska ingås med honom själv. Därmed drogs slutsatsen att jäv inte kan föreligga på grund av bristande intressemotsättning.¹¹⁷

Det andra undantaget som återfinns i jävsbestämmelsen berör p.3 om ställföreträdarjäv och innebär att bestämmelsen inte gäller om styrelseledamoten sitter i styrelse för två olika bolag som ingår i samma koncern eller företagsgrupp. Definitionen av begreppet ”koncern” skall

¹¹³ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551.

¹¹⁴ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551.

¹¹⁵ Nerep (2003) s.264

¹¹⁶ NJA 1981 s. 1117

¹¹⁷ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551.

tolkas i enighet med vad som beskrivs i 1 kap. 11 § ABL. Detta undantag har sin utgångspunkt i praktiska motiv.¹¹⁸ Enligt förarbetena har det oftast funnits styrelseledamöter i koncernstyrelse som tillhör en annan koncernföretagsstyrelse.¹¹⁹ Att förbjuda dessa styrelseledamöter att delta i handläggningen av avtal med andra koncernföretag där dessa sitter skulle inneburi bristande beslutsförhet.¹²⁰ Detsamma gäller om bolagetsmotpart är ett företag i en företagsgrupp av motsvarade slag som koncerner. Då detta påverkar styrelsens beslutsförhet har detta undantag tillkommit.¹²¹

3.6 vem avgör om en viss person är jävig eller ej.

I den svenska lagstiftningen finns det ingen bestämmelse som säger att övriga ledamöter är skyldiga att upplysa om en annans ledamots jävighet. Däremot finns det en bestämmelse som gör styrelseordföranden skyldig att kontrollera att en sådan jävighet inte föreligger.¹²²

Värt att observera att styrelsen inte har rätt att besluta om jäv och därmed inte äger frågan om jäv. Styrelsen kan således inte besluta om en viss ledamot ska förhindras att närvara vid ett styrelsesammanträde. Styrelseledamöterna är skyldiga att delta i styrelsearbetet.¹²³ Däremot är denna skyldighet inget som styrelsen ska förfoga över genom beslut. Enligt Sandström bör frågan om jävighet bedömas utifrån en röstning om frågan, där styrelseledamöterna tillåts rösta om frågan.

Sandström menar att det är styrelsen som svarar för att avtal ska hållas samt att lagarna ska följas i styrelsearbetet och därmed bör frågan om jäv tillfalla styrelsen.¹²⁴ Dock blir detta problematiskt då en följdfråga ställs, nämligen om den aktuelle ledamoten ska ha rätt till att delta i omröstningen av jävsfrågan. Rent logiskt tycks det vara självklart att den jävige ledamoten ska förhindras från att delta i omröstningen. Dock är en omröstning inget som faller under jävsbestämmelsens tillämpningsområde. Vilket gör rättsläget något oklart.¹²⁵ Åhman har en annan synvinkel på hur det är bäst att bedöma om jävighet föreligger och skriver följande:

¹¹⁸ Nerep 2003, s.150-189

¹¹⁹ Prop. 1997/98:99 s.218

¹²⁰ Prop. 1997/98:99 s.218

¹²¹ Nerep, Erik, Ademstam 2019, ABL 2005:551.

¹²² 8 kap. 17§ ABL

¹²³ Johansson, 2018 s. 117

¹²⁴ Sandström, 2020 s. 19

¹²⁵ Åhman, 1997 s. 786

Råder oenighet i styrelsen om huruvida jäv föreligger rekommenderas stundom att styrelsen skall rösta om huruvida den aktuella ledamoten skall tillåtas att delta i ärendets handläggning. Visar det sig vid en efterföljande rättslig bedömning att styrelsens majoritet missbedömt frågan torde de ledamöter som röstat för att den jävige skulle ges rätt att delta i handläggningen skulle bli ersättningsskyldiga. Möjligen bör man därför i dessa fall agera efter divisen ”hellre fälla än fria”.¹²⁶

Däremot skriver Dahlgren & Moberg att den aktuella styrelseledamoten ska, vid bedömning om denne är jävig eller ej, förhindras från att delta i omröstningen. Sammanfattningsvis finns det inget lagstöd för att dra slutsatsen om hur det är bäst att bedöma styrelseledamots jävighet.¹²⁷

3.7. Styrelsens beslutsförhet och styrelsebesluts ogiltighet i samband med jäv

Jävsbestämmelsen främja till att motverka de negativa effekterna som intressekonflikter kan medföra. Regleringen innebär ett förbud för den jävige styrelseledamoten att närvara eller delta i handläggningen av frågan som framkallat jävet. Dock blir ett beslut som har fattats med en närvarande jävig styrelseledamot inte alltid ogiltigt. Även om den jäviga styrelseledamoten har deltagit i handläggningen av beslutet. Såvida det inte påverkar styrelsens beslutsförhet.¹²⁸

Vid bedömningen av om styrelsen är beslutför skall styrelseledamöter som är jäviga inte betraktas som närvarande.¹²⁹ Det innebär att styrelsebeslut blir per automatik inte ogiltiga även om en jävig styrelseledamot har deltagit i handläggningen av ärendet. Styrelsen blir därmed beslutför när de jäviga styrelseledamöterna exkluderas från styrelsesammanträdet.¹³⁰

Om en styrelseledamot ingår ett avtal som är under hantering av en icke beslutför styrelse blir avtalet ogiltigt. Det blir således en fråga om befogenhetsöverträdelse, om styrelseledamoten saknar beslutskompetens. Befogenhetsöverträdelse på grund av jäv leder till olika sanktioner såsom ogiltighet och skadestånd.¹³¹ En rättshandling som har tillkommit i strid mot jävsbestämmelsen ligger utom den jävigens befogenhet. Det innebär att rättshandlingen blir

¹²⁶ Åhman, 1997 s.786.

¹²⁷ Dahlgren & Moberg, 1990 s. 102

¹²⁸ Dahlgren & Moberg, 1990 s. 102

¹²⁹ 8 kap 21 § ABL

¹³⁰ Dahlgren & Moberg, 1990 s. 102

¹³¹ Dahlgren & Moberg, 1990 s. 102

ogiltig om motparten insåg eller borde ha insett den jäviges befogenhetsöverskridande såvida styrelsen eller bolagsstämman inte godkänner rättshandlingen.¹³²

Som vi tidigare framhållit får en jävig styrelseledamot inte anses som närvarande vid styrelsemötet såvida det inte är för förhandlingsändamål. 8 kap 21 § ABL tar sikte på situationer där en jävig ledamot är närvarande. Antingen får en jävig styrelseledamot inte närvara (och då har denna överträtt jävsförbudet) eller så får den jävige styrelseledamoten närvara för förhandlingsändamål. Oavsett vilket ska den jäviga styrelseledamoten inte räknas med för att avgöra om styrelsen är beslutför.¹³³ Detsamma gäller vid prövning av majoritetskrav enligt 8 kap 22§ ABL. Andersson skriver att avgörandet för om beslutet är ogiltigt eller inte är om styrelseledamotens deltagande eller närvaro kom att påverka beslutet. Vilket han tar stöd för sitt resonemang i rättsfallet NJA 1936 s.684 där bolagsstämmans beslut ansågs vara gällande då beslutet inte ansågs ha påverkats av den jäviga deltagaren.

Arvidsson och Samuelsson menar att jäv behöver nödvändigtvis inte alltid medföra avsaknad av beslutsförhet. För att förtydliga sitt resonemang skriver de följande exempel:

”Anta exempelvis att styrelsen består av fem ledamöter som alla är närvarande vid ett styrelsemöte. Om en av dem (NN) är jävig följer av 8 kap. 21 § första stycket ABL att NN inte ska räknas som närvarande. Men i sammanhanget spelar det ingen roll eftersom även fyra är mer än hälften av det totala antalet. Enligt majoritetsregeln i 8 kap. 22 § ABL måste i så fall minst tre av de icke jäviga ledamöterna rösta för ett beslut för att styrelsen ska anses ha fattat det aktuella beslutet. Är styrelsens ordförande för beslutet räcker det med två.”¹³⁴

Det betyder att såvida styrelsen består av fler än hälften som är närvarande blir det således oviktigt för beslutets giltighet, att den jävige styrelseledamoten inte närvarar i styrelseledamöter.¹³⁵ Om en jävig styrelseledamot har deltagit i handläggningen av ett beslut innan bedömningen av jäv har uppmärksammats, måste styrelsens beslutsförhet omprövas. Omröstningen kring beslutet sker således bortseende från den jävige styrelseledamoten.

Enligt 8 kap. 21§ andra stycket får styrelsen inte fatta beslut i ett ärende om inte samtliga styrelseledamöter har:

- 1- fått tillfälle att delta i ärandets behandling, och

¹³² 8 kap 42§ ABL

¹³³ 8 kap. 21§ ABL, Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82

¹³⁴ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82-83

¹³⁵ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82-83

2- fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet.

Det innebär att om dessa rekvisit ej uppfylls anses styrelsen som icke beslutför.

Rättshandlingar som är i strid mot 8 kap 21 § 2st. leder till straff enligt vad som föreskrivs i 30 kap. 1 § 3p. ABL. Det betyder att styrelsen inte kan vara beslutför om styrelsen underlåter att kalla den jävige styrelseledamoten till styrelsemötet. Därför ska den jävige styrelseledamoten beräknas som närvarande vid tillämpning av beslutsförhetsregeln i 8 kap 21 § 1st. ABL och vid tillämpning av majoritetsregeln enligt 8 kap 22 § ABL. Resultatet blir att styrelsen saknar beslutsförhet avseende den fråga som omfattas av jävet, men samtidigt vara beslutför med avseende på andra frågor.¹³⁶

En annan intressant fråga som uppstår är: under vilka situationer kan jäv leda till att styrelsen inte har rättshandlat enligt vad som stadgas i 8 kap. 35 och 42 §§ ABL. Svaret blir att styrelsebeslut kan bli ogiltiga, trots styrelsens beslutsförhet, om jävet har påverkat beslutets innehåll. Det vill säga om styrelsen inte hade fattat samma beslut, även om den jävige styrelseledamoten inte hade närvarat. Dock blir styrelsebeslutet rättsenligt, trots förekomsten av jäv, om jävet inte har påverkat beslutets innehåll och om beslutet vidare inte strider mot andra lagar eller regler som föreskrivs i bolagsordningen.¹³⁷ För att förtydliga detta ger Arvidsson och Samuelson följande exempel:

”Anta att styrelsen för aktiebolaget AB X består av A, B och C samt att både A och B är jäviga med avseende på ingående av ett visst avtal. I så fall följer av 8 kap. 21 § 1 st. ABL att styrelsen saknar beslutsförhet. Något styrelsebeslut föreligger då inte. Anta vidare att A, B och C trots detta i bolagets namn ingår det aktuella avtalet. Har styrelsen för AB X ingått ett avtal eller inte? Ett jakande svar medför att avtalet är bindande för AB X, om AB Y var i god tro beträffande jävet. Ett nekande svar medför att avtalet är oförbindande för AB X, oavsett god eller ond tro.”¹³⁸

Därtill kan styrelsen rättshandla oavsett om något styrelsebeslut har fattats eller inte. Det ställs inga krav på att ett beslutfört antal styrelseledamöter ska delta i rättshandlingen för verkställandet av rättshandlingen. Enligt Högsta domstolen räcker det med att de styrelseledamöterna som har företagit rättshandlingen utgör en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen.¹³⁹

¹³⁶ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.84

¹³⁷ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82-83

¹³⁸ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.84

¹³⁹ NJA 2015 s.312 p.4

Vid tillämpning av beslutförhetsregeln och dess inverkan på majoritetsregeln blir konsekvensen till HD uttalande att styrelsen inte har rättshandlat även när samtliga styrelseledamöter har deltagit i avtalsingåendet och därmed är styrelsen inte heller beslutför.

¹⁴⁰Enligt ovanstående exempel kan styrelsen inte heller uppfylla kravet för 8 kap. 22§ ABL då endast en styrelseledamot (C) skulle räknas som närvarande.

Enligt Arvidsson & Samuelsson blir det därför, vid bedömning av om styrelsen har företagit en rättshandling, viktigt att inte ta hänsyn till avsaknad av beslutsförhet på grund av jäv. Jävet skulle således försvaga skyddet för tredjeman och bör därför, enligt författarens mening, betraktas som en befogenhetsinskränkning även när det påverkar styrelsens beslutsförhet.¹⁴¹ Slutsatsen blir därför att styrelsen har rättshandlat om styrelseledamöterna som deltagit i rättshandlingen utgör en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen. Dock bortsett från jäv.¹⁴²

¹⁴⁰ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82-83

¹⁴¹ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.86.

¹⁴² Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82-83

4. Avslutande diskussion

Jävsreglerna syftar till att motverka intressekonflikter mellan bolaget och den enskilda styrelseledamoten. Styrelseledamöterna är förpliktigade att handla i enlighet med bolagets intresse. Med bolagets intresse menas aktieägarnas gemensamma intresse. En styrelseledamot som har ett annat personligt eller ekonomiskt intresse ska således förhindras från att delta i handläggningen av frågan som framkallat jävet. Vad gäller ställföreträfarjäv och självkontrahering undantas styrelseledamoten från handläggningen oberoende av om detta intresse strider mot bolagets och oavsett hur starkt intresse denna har i frågan. Jäv föreligger således alltid i situationer där styrelseledamoten typiskt sätt kan förväntas ha agerat i strid med bolagets intressen. Vid fall där det är oklart om en styrelseledamot ska undantas från handläggningen på grund av dennes jävighet skall bedömningen göras från fall till fall. Jävsbestämmelsens rekvisit har inget värde såvida de inte fyller en viss funktion i förhållande till aktieägarnas gemensamma intresse.

Enligt jävsbestämmelsen omfattar begreppet ”avtal” även gåva från bolaget. Själva begreppet gåva fördes först in i 1910 ABL utan vidare motivering till varför och vad det avser. I dagens ABL har lydelsen gåva tagits bort men hänvisningen finns fortfarande i lagmotiven.¹⁴³ Men vad betyder egentligen gåva och vilka typer av gåvor är det som avses egentligen? Omfattar det gåvor som styrelseledamoten får i samband med sin födelsedag? Eller är det gåvor man får från bolaget? Avsaknad av definition av begreppet leder till att det blir svårt att avgöra vad som rymmer inom rekvisitet ”fråga om avtal”.

Begreppet ”väsentligt intresse” öppnar dörren för ytterligare frågetecken kring regleringens tillämpning. Var sätter man gränsen för väsentligt intresse? hur stor andel av aktier får styrelseledamoten egentligen äga i bolagets motpart för att det inte ska anses som väsentligt intresse? Enligt rättspraxis ska det väsentliga intresset bedömas från fall till fall. Det innebär att det räcker med att styrelseledamoten är misstänkt för att ha ett sådant väsentligt intresse för att uteslutas från handläggningen. Alla möjliga intressen som är obetydliga för bolaget ska omfattas av begreppet, väsentligt intresse. Avgörandet blir vad som är av väsentligt intresse i det enskilda fallet och inte vad som typiskt sätt är det. Detta gör rekvisitet väldigt svårtolkad då laganvändaren inte vet vilket mått av väsentlighet det talas om.

En intressant fråga som väcktes under uppsatsskrivandet är vilka fördelar som jävsbestämmelsen kan medföra, med tanken på de övriga skyddsreglerna som finns i

¹⁴³ Prop. 1975:103 och 1997/98:99

aktiebolagslagen. Att en styrelseledamot är jävig behöver inte alltid innebära att en intressekonflikt faktiskt föreligger.¹⁴⁴ Även om det föreligger behöver den jävige styrelseledamoten inte alltid påverkas av sitt motstridiga intresse. Dock även om denna låter sig styras av sitt motstridiga intresse kan denna aldrig ensam diktera styrelsens beslut. Dessutom krävs det enligt andra aktiebolagsrättsliga regler att mer än hälften av styrelsen ska ha röstat för beslutet. Även om vi antar att den jävige styrelseledamoten har lyckats påverka beslutsförfattande på ett sätt som missgynnar bolaget. Blir styrelsebeslutet rättsstridigt på grund av att det exempelvis strider mot generalklausulen eller andra regler om kapitalskyddet. Därför kan vi dra slutsatsen att jävsbestämmelsen får först sin betydelse i förhållande till andra aktiebolagsrättsliga regler.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.82-83

¹⁴⁵ Arvidsson & Samuelsson, 2020 s.91.

5.Källförteckning

Litteratur

- Arvidsson, Niklas & Samuelsson, Per. Styrelsejäv i aktiebolag. Juristförlaget i Lund (2020)
- Bergström, Clas & Samuelsson, Per. Aktiebolagets grundproblem, 6 uppl., Stockholm: (2021)
- Dahlgren, Bo & Moberg, Krister: Nyckeln till styrelserummet, 2 uppl. Stockholm (1990)
- Dotevall, Rolf: Bolagsledningens skadeståndsansvar. 3 uppl. Stockholm (2017)
- Johansson, Svante & Pehrson, Lars: Styrelsejäv. JT nr3 1992/93 s. 417 - 435
- Johansson, Svante: Svensk Associationsrätt i huvuddrag. 12 uppl. Stockholm (2018)
- Nerep, Erik & Samuelsson, Per: Aktiebolagslagen en lagkommentar. Kapitel 1 – 10. Stockholm (2007)
- Nerep, Erik. Aktiebolagsrättslig analys: ett tvärsnitt av nyckelfrågor, Stockholm (2003)
- Olinder, Ragnar: De nya bestämmelserna om ställföreträdarjäv – ett skydd mot skadligt inflytande från främmande intressehänsyn i bolagsförvaltningen? Rättsvetenskapliga studier till minnet av Knut Rodhe. s. 303 – 320. Stockholm (1999)
- Rodhe, Knut: Aktiebolagsrätt. 27 uppl. Bearbetad av Rolf Skog. Stockholm (2020)
- Sandström, Torsten: Svensk aktiebolagsrätt. 7 uppl., Stockholm (2020)
- Skarstedt, S: Allmänna aktiebolagslagen av den 12 augusti 1910 jämte därtill hörande författningar: med förklarande anmärkningar, formulär och sakregister m.m. 7 uppl, Stockholm (1942)
- Strömberg, Håkan & Lundell, Bengt: Allmän förvaltningsrätt. 27 uppl. Malmö (2018)
- Åhman, Ola. Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten. Iustus. Uppsala. 1997.
- Östberg, Jessica. Styrelseledamöters lojalitetsplikt: särskilt om förbudet att utnyttja affärsmöjligheter. Jure. 2016

Lagkommentarer

- Lexino, kommentar 8 kap. 23 § ABL, av Nerep, Erik. Adestam, Johan & Samuelsson, Per. 2021-05-20.

Rättsfall

C-126/97 – Eco Swiss

NJA 1936 s.684

NJA 1981 s. 1117

NJA 2015 s312

Propositioner

Prop. 1975:103

Prop. 1997/98:99

Svensk författningssamling

SFS 1998:760

Statens offentliga utredningar

SOU 1941:9

SOU 1971:15

SOU 1995:44

SOU 2001:1